

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PSYCHOSOCIÁLNÍ PROFIL ISLAMISTY

2012

KRISTÝNA KOUBKOVÁ

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA FILOZOFICKÁ

KATEDRA BLÍZKOVÝCHODNÍCH STUDIÍ
STUDIJNI PROGRAM MEZINÁRODNÍ TERITORIÁLNÍ STUDIA
OBOR BLÍZKOVÝCHODNÍ STUDIA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
PSYCHOSOCIÁLNÍ PROFIL ISLAMISTY
KRISTÝNA KOUBKOVÁ

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Křížek, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Psychosociální profil islamisty* vypracovala samostatně a použila jsem jen zdroje uvedené v seznamu literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Kristýna Koubková

Obsah

Úvod	4
1 Vymezení pojmů	6
2 Původ Islamismu	11
3 Islámská obnova	14
4 Psychosociální prvky Islamismu	18
4.1 Atributy vůdců skupiny	18
4.2 Atributy příslušníků skupiny	19
3.3 Charakteristika Muta'asiba	26
5 Sociální a psychologické příčiny Islamismu	33
6 Ženy v Islamismu	38
7 Integrace muslimů v Evropě	42
Závěr	44
Seznam použité literatury	46
Přílohy	51
Resumé / Summary	54

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá, na základě dostupných studií zkoumajících islamistická hnutí, psychosociálním profilem islamisty. Cílem je nabídnout ucelený profil islamisty. Psychosociálním profilem myslím zmapovat psychologické a sociální determinanty Islamistů, které mají převážně společné. Tak jako samotný Islám není po celém světě stejný, je samozřejmé, že každý jedinec je různý a tedy nelze vytvořit jednu společnou skupinu. Ale určitě můžeme určit společné prvky, které mají stejné nebo podobné.

Toto téma není zatím zcela prozkoumané. Jen málo autorů se pokusilo napsat jeho rozsáhlou charakteristiku. Islamistům je jen velmi zřídka dovoleno, aby byli druhými zpovídání a zkoumání, a tak je velmi složité se o něco takového pokusit. Z toho důvodu vznikl jen malý počet zdrojů, díky čemuž autorka čelila obtížím s odbornou literaturou. České dílo na toto téma zatím nebylo zpracováno, počet literatury je omezený i v anglickém jazyce. A tedy proto se autorka zaměřuje na pár stěžejních děl, na která autoři v odborných článcích odkazují. Jediný, mně známý autor, který velmi komplexně popisuje Islamismus v arabské společnosti je R. Hrair Dekmejian. Další stěžejní dílo je od Valerie J. Hoffman, která poukazuje jak na Dekmejiana, tak i na výzkumy provedené Ibrahimem a Hermassim.

Na začátku, v úvodu, se věnuji vymezením pojmů, neboť je důležité si upřesnit, v jakých mezích pojmy používáme. Druhá kapitola stručně popisuje Islámskou obnovu. Následující kapitola se zabývá hlavní částí práce, a to psychosociálními prvky islamismu. Tuto kapitolu autorka rozděluje na tři části, ve kterých se zabývá obecnými atributy vůdce a příslušníků skupiny. V této kapitole využívá literaturu V. J Hoffman a praktický výzkum Ibrahima. Třetí podkapitola je charakteristikou *muta'asiba*,¹ kde poznatky podkládám Dekmejianem, jediným autorem,

---

¹ Fanatik.

který definoval archetypální determinanty. Ve čtvrté kapitole se zabývám sociálními a psychologickými příčinami, kde dle Dekmejjana určuji všechny krize prostředí. V páté kapitole práce se zabývám ženami v islamismu a v sedmé kapitole se probírám integrací muslimů v Evropě, kde určuji integrační modely v Evropě.

Vzhledem ke komplikovanosti tématu, autorka práce považuje za nutné, se o jednotlivých skutečnostech, které tvoří kapitoly zmínit.

Na závěr bych chtěla uvést poznámku k transkripci. Arabská a perská jména jsou přepisovány podle doporučení Luboše Kropáčka². Některé názvy hnutí jsou napsány zkratkou a následně v závorce je uveden anglický a originální název. Některá česká cizí slova jsou dovysvětlena v poznámce pod čarou, neboť se v literatuře vyskytují jen velmi zřídka.

---

²KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehra, 1993. ISBN 80-7021-125-3

1 Vymezení pojmů

V této části se budu věnovat vymezení základních pojmů, jako je Islamismus, a pojmy jemu „příbuzné“. Tyto pojmy jsou často mylně zaměňovány, a proto bych ráda upřesnila, co tyto jednotlivé termíny znamenají.

Po září 2001 vznikla mnohá nedorozumění v rámci negativní „popularizace“ blízkého východu a vznikly zásadní omyly, které uvádí například Antoine Sfeir.³ Jednou z takových chybných domněnek je, že všichni Arabové jsou muslimové a zároveň že všichni muslimové jsou islamisté. Ve skutečnosti jsou pouze minoritou muslimské společnosti. Termín islamismus se stal ekvivalentem pro radikální stoupence Islámu. Islámský fundamentalismus je svými aspekty velmi podobný Islamismu. Pojem fundamentalismus stále není nijak přesněji definován. Díky zneužívání tohoto pojmu mediálními zpravodaji se přední encyklopedie zdráhají definovat tento termín způsobem vhodnějším pro současnost.

Fundamentalismus je obvykle viděn jako nemoderní jev, který si zakládá na silných tradicích. Tento jev nevznikl díky dlouho potlačované deprivaci ze současných mravů, ani jako projev odporu vůči stávající kultuře, nebo způsobu náboženského zřízení, ani jako milenaristická vize budoucnosti. Fundamentalismus není moderní kulturou potlačen, naopak je veskrze moderním fenoménem.⁴ Původně se tento jev vztahuje ke křesťanství v devatenáctém století. Používalo se pro označení hnutí v protestantských církvích v USA, které čekaly na příchod Kristovy říše. Stoupence sjednocoval odpor k moderně, evoluci a kritice litery Bible.⁵ Ti jako jediný toto označení přijali za vlastní. Všechna pozdější hnutí označena za fundamentalistická, nikdy tento termín nepřijala, byla tak pouze označena západními učenici. Termín

³ SFEIR, Antoine. *The Columbia World dictionary of Islamism*. 2. vyd. New York: Columbia University Press, 2007. Str

⁴ EISENSTADT, S. N. *Fundamentalism, Phenomenology, and Comparative Dimensions*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 259

⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. Str.11.

fundamentalismus byl rozšířen v rámci snahy vymezit základy náboženského systému a dodržování základních principů (pilířů). Islámské znění západně-aplikovaného termínu fundamentalismus, je chránit integritu islámských zásad před korupcí, která je vně islámskou komunitu. Islamismus je k tomuto termínu přidružován, protože se snaží iniciovat obnovu v islámu ve snaze očistit ho od nehodného a propustit veškerou jeho životní sílu.

Fundamentalismus je považován arabskými učenými za evropocentrický název. V arabštině neexistuje ekvivalent pro takovéto hnutí, ve francouzštině se používá např. pojem integrismus. Fundamentalisté si zakládají na esenci původní knihy a směřují k tradičnímu hnutí. Dle Gellnerova pohledu směřují k výlučnému držení jediné pravdy.⁶

Islamismus je velmi intelektuální, náboženská a politická škola vyučovaná v širším smyslu současného Islámu. Tito následovníci lpí na doktríně, že víra, tedy Islám, je naprosto nedělitelnou součástí života muslima a to i politiky, která je nedělitelná od základních činností a principů víry. Oddělení víry a státu je nemyslitelné - původ Islámu je Korán a Sunna, Korán dává právo a stát prosazuje zákon. Islamisté se odpoutávají od modernity, které se ale zároveň bojí, neboť jí považují za hrozbu integrity víry.⁷

Boulares považuje islamismus za přesný smysl činnosti pro militantní muslimy, tak aby jejich pojetí náboženství zasahovalo do státu i konceptu společnosti. Také zdůrazňuje, že Islamismus je velmi účinná a přesvědčivá síla na pozadí probíhajících procesů hledání odpovědí

---

⁶BAYAT, Asef. *Islamism and social movement theory*. *Third World Quarterly* (online). 2005, 26 (6).

⁷SFEIR, Antoine. *The Columbia World dictionary of Islamism*. 2. vyd. New York: Columbia University Press, 2007. Str. 6.

a zodpovězení otázek muslimské společnosti.⁸ V současné době je to například osud jejich víry. Islám, jako součást politické sféry, se setkal s otevřeným nesouhlasem (např. Salafisty). Dekmejian naopak poukazuje na revoluční původ Islamismu. Zároveň přináší empirické důkazy o znovuoživení skupin prostřednictvím analýzy devadesáti jedna skupin a společností. V rámci historie islamistických tendencí poukazuje na cyklické vzorce a psycho-sociální původ islamistické obrody, které jsou patrné v různých historických obdobích.

Čistě v jazykovém významu slova islamista rozumíme odborníka zabývajícího se studiem islámu, islamistikou.⁹

Avšak k popsání tohoto komplexního fenoménu jsou používány různé charakteristiky, jako např. revivalismus, znovuzrození, obnova, obroda, revitalizace, probuzení, reformismus, znovuzavedení, puritanismus, fundamentalismus, bojovnost, aktivismus, mileniarismus, mesianismus, islamismus, návrat k islámu a nástup islámu. Z toho vyplývá, že tento fenomén je v různých obdobích dvacátého století označován různými způsoby.

Revivalismus nebo tzv. „islámská obnova“ klade důraz na náboženství na úkor politiky, zatímco politický islám klade důraz na politický základ.

Islámský aktivismus spadá pod hlavičku různých (politických, ekonomických, sociálních, kulturních) aktivit islámských hnutí. Za aktivismus můžeme označit pouze nevšední aktivitu, která se vymyká „normální“ činnosti ostatních běžných muslimů.

Můžeme tedy říct, že islamismus má se vyskytuje v mnoha podobách. Veškeré již popsané varianty poukazují na širokou komplexitu tohoto pojmu. K dnešnímu dni můžeme říct, že termín Islámský fundamentalismus byl nahrazen právě těmito termíny a právě pojem

⁸BOULARES, Habib. *Islam: Fear and Hope*. New York: 1990.

⁹KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. Str.11.

Islamismus můžeme určit, jako jeho poslední interpretaci, vyjma určitých prvků.¹⁰

Graham Fuller vydal v roce 1991 prohlášení, že fundamentalismus je termín nepostačující a nevyhovující, neboť naznačuje striktní návrat ke středověkým institucím a počátku islámského státu. Tento jev je spíše nedávným fenoménem, který je lepší nazvat islamismus. Toto svědčí více o ideologii nežli o teologii, jejíž jednání není vůbec staromódní, ale veskrze moderní.¹¹

Pro účely této bakalářské práce budu tedy používat termín islamista pro člena islamistického hnutí. Pro skupinu vyznávající radikální formu Islamismu budu používat pojem militantní hnutí.

Asef Bayat uvádí,¹² že v rámci islámských ideologií i obecně existují dva výklady, které se zabývají rozšířeností náboženské politiky v moderních dobách. Modernisté popisují Islamismus jako působivé hnutí, podporované lidmi uznávající tradice, intelektuály a městskou chudinou, kteří se spojili proti západnímu stylu života. Obvykle jsou označována za nedemokratická a zpátečnická. Pravicový „Střet civilizací“, zmíněný Bernadem Lewisem a velmi popularizovaný Samuelem Huntingtonem, tvoří rámec, kde právě tato hnutí mají během střetu se západním modernismem velmi nemoderní charakter. Naproti tomu levicovní autoři, jako Albert Melucci a Alain Touraine, se zajímají o náboženský revivalismus. Hnutí zpátečnickým utopismem a odporem k modernismu vyjadřují svoji religiozitu.

Druhý výklad, podpořený Foucaultem a Giddensem, považuje islamismus za reakci na postmodernismus. V tomto rámci je hnutí vytvořeno, aby se pokusilo najít svou cestu k rozdílnosti, kulturní

¹⁰ BAYAT, Asef. *Islamism and social movement theory*. *Third World Quarterly* (online). 2005, 26 (6). ISSN 0143-6597

¹¹ KRAMER, Martin. *Coming to Terms: Fundamentalists or Islamists?* *The Middle East Quarterly* (online). 2003.

¹² BAYAT, Asef. *Islamism and social movement theory*. *Third World Quarterly* (online). 2005, 26 (6). ISSN 0143-6597. Dostupné z:

samostatnosti, jinému politickému zřízení a morálce vůči univerzální sekulární modernitě.

Salafija začala jako trend vyznávající koncept *al salaf al - salih*, který má dvě strany. Může vést smýšlení skupiny, či jedinců, nazpátek či dopředu – dle toho rozlišujeme zpátečnickou regresivní či moderní progresivní náboženskou, morální, sociální a politickou cestu.¹³ Mnoho modernistů a reformistů se zabývá salafou, což z nich ale nedělá salafisty a proto se často stává, že Afghani a Abdu jsou popisováni jako otcové salafiji, i když jimi rozhodně nejsou.¹⁴ Všechny formy salafismu si zakládají na navrácení se k čistému Islámu z prorocké doby. Tvrdí, že salafa je jediná správná cesta a zaměřuje se na učení „pravdivého“ islámu.

Na rozdíl od Islamismu považují politické strany za projev polyteismu. Tvrdí, že islám zneužívají k vlastním politickým cílům a ztotožňují se s fanatiky. Tato fragmentace podle salafistů oslabuje muslimskou společnost, a proto nejvíce kritizovanou islamistickou skupinou je Muslimské bratrstvo. Salafisté věří, že politika není součástí dobrého života, a proto se snaží potlačit svůj politický význam. Nicméně jejich hlavní politickou snahou je striktní aplikace práva *al-shari'a*, neboť to je jediný zákon, který by muslimové měli dodržovat, protože představuje *tawhid al-`uluhija*. Na rozdíl od Islamistů, salafisté díky striktnímu dodržování práva *al-shari'a* odmítají demokracii a jiné „lidské“ ideologie, které nejsou stvořeny bohem. Tímto se naprosto odlišují od jiných mainstreamových islamistických hnutí. Tato hnutí se obvykle účastní obecných voleb, které jsou chápány jako legální, demokratický způsob získání moci.

---

¹³ Regresivní cestou jde Wahabbismus a progresivní cestou jde progresivní reformismus či modernismus (Jamal al- Din al-Afghani, Muhammad Abduh, Muhammad Rashid Rida, Muhammad Iqbal)

¹⁴ MOUSSALLI, Ahmad. Wahhabism, Salafism and Islamism: Who is the Enemy? *A Conflict Forum Monograph* 2005.

2 Původ Islamismu

Není možné zkoumat islamismus a pominout podíl ideologických teoretiků, kteří se zásadně podíleli na současném modelu Islamismu.

Ibn Tajmíja, který žil v letech 1263 – 1326, je považován po Ibn Hanbalovi za nejvíce prominentního hlasatele současného radikálního islámu. Tento teoretik se stal archetypem pro současné militantní a aktivní obránce víry. Ibn Tajmíja odmítal jakoukoliv autoritu, až na Korán, Sunnu a praktiku rané islámské komunity. Horlivě obhajuje *džihád*¹⁵ proti Mongolům, Isma'íljům, Alawitům a Drúzům, neboť trval na literární interpretaci Koránu. Jeho cílem byla manifestace morální solidarity soustředěné na obrození islámské ideologie a její striktní uplatňování ve společnosti. Nejvýznamnější dopad na současnou islamistickou teorii a praktiku tkvěla v tom, že svoje slova učinil v činy. Aktivně se podílel na vojenských operacích proti Tatarům. Byl obětí inkvizice a věznění ze strany místních orgánů kvůli stálé obraně své víry. Ibn Tajmíja považoval džihád za vyšší povinnost nežli modlení, pouť nebo půst.

Sajjid Qutb byl hlavním myslitelem a představitelem Muslimského bratrstva v Egyptě. Vymyslel tzv. předvoj věřících, jejichž úkolem bylo oživit islám. Také tvrdil, že by se islámská víra měla přetvořit v praktické hnutí a jakmile by toto hnutí vzniklo, mělo by nahradit současnou politickou reprezentaci a členové by se měli chovat přesně podle zásad víry. Tento předvoj se musí oddělit od jeho současné společnosti (30. – 50. Léta 20. st.), aby si neosvojil špatné praktiky v islámu.¹⁶ Politický systém světa (islámský / neislámský), ve kterém žil nazval *džahilijí*.¹⁷

---

¹⁵ Svatá válka

¹⁶ QUTB, Sajjid. *Milestones*. Birmingham: Maktabah Booksellers and Publishers, 2006. ISBN 0-9548665-1-7

¹⁷ Nevěřící společnost, stav světa před vznikem Islámu: hříšnost, nespravedlnost a primárně neznalost božského vedení islámu.

Sajjid Qutb považuje sociální realitu za trvalou dialektiku mezi islámskou cestou a nevědomím. Jeho ideologické výroky mají i nadále vůdčí vliv na utváření a směřování současné islámské obrody.

Následoval učení Ibn Tajmíjy a jeho učedníků. Pouze zpochybnil, že povinností každého věrného muslima je obrátit nevěřící společnost nucenou konverzí, nebo militantním džihádem. Transformaci nevěřící společnosti do ryze islámského státního celku má za úkol Qutubuv tzv. „*islámský předvoj muslimů*“. Finálním cílem je vytvoření zřízení muslimů *al – Hakimijja*, kde panuje vláda svrchovanosti Alláha na zemi, aby vymýtil veškeré hříchy, utrpení a útisk.¹⁸ Tvrdí, že je nezbytné, aby muslimové napodobili proroka Muhammeda a oddělili se od současné zkorumpované společnosti, aby tak vytvořili silný islámský předvoj jako počátek konečného vítězství božské autority.¹⁹

Teoretik indického, později pákistánského islamismu, **Abu' l A' l á Maudúdí** je v islámském světě považován za jednoho z nejpřednějších, představitelů interpretů islámu. Ve svých knihách se vyjadřuje jak k základním, tak i dnešním tématům obrody islámu. Kritickým bodem v jeho kariéře i vývoji bylo převzetí odpovědnosti za časopis *Tardžuman al-Qur'an*. Vnímal, že je jeho povinností vyzvat indické muslimy k obrození a očištění závazku k islámu, tak aby je zachránil před zničením zlovolnými silami zasahující jejich společnost.²⁰

Vytvořil novou teorii *džahilije*, aby poukázal na nebezpečí, která představuje. Modernita podle Maudúdího rozkládá muslimskou společnost, neboť je naprosto nekompatibilní s Islámem. Vyvinul islám

¹⁸ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 91.

¹⁹ QUTB, Sajjid. *Milestones*. Birmingham: Maktabah Booksellers and Publishers, 2006.

²⁰ SIVAN, Emmanuel. *Radical Islam: medieval theology and modern politics*. New Haven: Yale University Press, 1985.

prostřednictvím *idžtihádu*²¹ a doslovného výkladu moderní ideologie s odpověďmi pro všechny individuální a sociální problémy.²²

Maudúdí káral ortodoxní *ullamu* za přidávání svých zásad k základům islámu i s podrobnostmi o jejich uplatňování. *Ullama* přidávala svá pravidla k zásadám islámského práva *šarí'a*, čímž oslabovala Islám.

Islám je podle něj soběstačný, samostatný celek, který stojí v opozici vůči západnímu a socialistickému způsobu života. Jeho učení bylo velmi přitažlivé zvláště pro mladé muslimy. Západ je podle něj zkažený a morálně v úpadku, což vede k jeho tvrzení, že islám a západ jsou ve svých cílech a společenských principech protipóly, u nichž je velmi nepravděpodobné, že by se někdy propojili.²³

---

²¹ Termín pro islámské právo *šarí'a*, nezávislá a autoritativní interpretace islámského práva.

²² JACKSON, Roy. *Mawlana Mawdudi and political Islam: authority and the Islamic state*. New York: Taylor and Francis e-Library, 2010. Str. 79-80

²³ JACKSON, Roy. *Mawlana Mawdudi and political Islam: authority and the Islamic state*. New York: Taylor and Francis e-Library, 2010. Str. 79-80

3 Islámská obnova

Během posledních tři set let byl Islám zasažen vnějšími i vnitřními krizemi velkých proporcí. Islámská komunita reagovala na krize, které měly dalekosáhlé politické, ekonomické a strategické důsledky vlastním (kulturně nativistickým²⁴) způsobem, a to návratem k původnímu Islámu a k jeho základním zásadám. Během posledních padesáti let islámští fundamentalisté předvedli zejména svoji militantní podobu v rozličných nacionálních uspořádáních.²⁵

Dle Dekmajjana se současní Islamisté objevují jak v militantní tak i v civilní, tedy pasivní formě zakládající se na třech základních attributech, kterými jsou: *všudypřítomnost, polycentrismus a vytrvalost*.

Tato islámská hnutí a skupiny jsou všudypřítomná, neboť vznikla v téměř každé muslimské komunitě nezávisle na míře politického, ekonomického či kulturního determinismu. Ani islámský revivalismus není omezen na určité sociální či ekonomické třídy. Většina těchto aktivit je obvykle podporována hlavně nízkou, nižší-střední a střední třídou. Začal se ale objevovat nový trend v rozvinutějších státech (Egypt, Tunisko a Turecko), který podobné hlásání o islámské cestě životem začal rozšiřovat i mezi vrchní vrstvy společnosti.²⁶

Podle Dekmajjana²⁷ jsou islamistická hnutí polycentrická - islámská obnova není centrálně ovládána z určitého bodu, stejně tak jako islám, který nemá hlavní instituci, jež by určovala co je a není „správné“ tak jako ji má např. křesťanství. Spojená nadnárodní Ummah nemá žádné revoluční či organizační epicentrum. Jedině Egypt a Saudská

²⁴ Nativisté věří, že v duši jsou vrozené ideje a tedy že poznání je pouze připomínání, toho, co již známe. Nativistický způsob poznání tvrdí, že člověk se nemůže naučit nic nového a má tedy předpoklad se naučit pouze to co je mu již blízké

²⁵ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 3.

²⁶ DEKMEJIAN, Hrair R. *The Anatomy of Islamic Revival: Legitimacy Crisis, Ethnic Conflict and The Search for Islamic alternatives*. *The Middle East Journal* (online). 1980, 34 (1).. Str. 2.

²⁷ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 2.

Arábie mohou být vzorem pro nově se rodící hnutí v jiných regionech. Až dodnes se všechny krizové situace různých společností zdály velmi podobné.²⁸

Během posledního století, islamisté ukázali velmi vysokou míru odporu a vytrvalosti se stále se opakujícími tendencemi zasahovat do sociopolitického procesu formování vývoje.

Koncepční rámec vyjadřuje přístup, který kombinuje teorii krize, vedení, osobnosti, třídního konfliktu a dialektické kauzality. Tento rámec lze shrnout v několika níže popsaných a v této práci dále rozvedených bodech.²⁹

Sociální krize je jednou z příčin fenoménu islamismu. Fenomén vzniká jako reakce na nespokojenost se špatnými sociálními a všudypřítomnými podmínkami.

Dekmejian určuje **šest důsledků, které určují rozsah a intenzitu islamistické reakce**, v závislosti na duchovním probuzení z revolučního násilí a hloubce a přítomnosti krizového prostředí. Atributy zahrnují:

- A) krize identity
- B) krize legitimacy
- C) vojenská neschopnost
- D) kulturní krize
- E) špatná vláda
- F) třídní konflikt

Tyto důsledky podrobněji popisují v kapitole čtyři.

---

²⁸ DEKMEJIAN, Hrair R. The Anatomy of Islamic Revival: Legitimacy Crisis, Ethnic Conflict and The Search for Islamic alternatives. *The Middle East Journal* (online). 1980, 34 (1). Str. 2.

²⁹ Ibid., Str. 6 – 7

Stejně, jako reakce na sociální krize se **nábožensko-politický islamismus**³⁰ charakterizuje pomocí následujících znaků:

1. *charismatické vedení usilující o spirituální a (nebo) revoluční transformaci společnosti,*
2. *chiliastickou ideologii³¹, která obsahuje určitý předpis hodnot, přesvědčení o spáse duše a praktika, která určuje nový fundamentalistický řád,*
3. *osoby formovány v důsledku krize prostředí a protichůdné fundamentalistické ideologie,*
4. *sociální skupiny a třídy, které tíhnou k fundamentalistické výzvě z důvodu psycho-kulturní orientace a své pozice, kterou určují ve společnosti a světovým hospodářským řádu,*
5. *Islamistické hnutí a skupiny vedené charismatickými osobnostmi, které projevují určité chování v rozsahu od duchovní horlivosti k revolučnímu aktivismu,*

Státní reakce a následky – budoucnost obnovy či úpadku fundamentalismu záleží na podstatě státní politiky, vnějších podnětech a kvalitě vedení islamistického hnutí

Islámská obnova je komplexní jev, který je zároveň ve své podstatě zároveň i duševní, sociální, ekonomický tak i politický. Dekmejian tvrdí, že „západní praktika umístování Islamismu / Islámského fundamentalismu pod kolonku fanatismus, je funkčně nevyvážená a zaujatá analýza objektu.“³²

Odborná literatura uvádí elementy moderní společnosti, se kterými jsou tradiční muslimové nespokojeni, a to jsou následující:

³⁰ Ibid.

³¹ Znamená totéž co milenaristická ideologie.

³² DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 7.

- A) politika,
- B) politické faktory,
- C) psychosociální odcizení,
- D) zrychlená urbanizace,
- E) morální krize,
- F) sexualita v moderní společnosti.

Moderní islamistická ideologie se nevytvořila pod tlakem, ale vychází z tradic, které jí propůjčují některé prvky, přičemž některé zveličují, zatímco ostatní snižují.³³

---

³³KEPEL, Gilles. Jihad – The Trail of Political Islam. Londýn: Tauris and Co Ltd., 2006. ISBN 1-84511-257-1. Str. 24.

4 Psychosociální prvky Islamismu

Studie, které se zabývají psycho sociálními prvky Islamismu potřebují proniknout do hloubky duševního, politického, sociálního a ekonomického prostředí a snaží se zkoumat, které tyto prvky souvisí se vznikem islamistických myšlenek a činů. Opakující se model historie naznačuje určitý vztah mezi sociálními krizemi a zvyšujícím se počtem příslušníků náboženských, revolučních, revivalistických hnutí, které chtějí přetvořit celý systém k vytvoření nové společnosti, podle jejich idejí. Tyto ideologie jsou velmi obsáhlé, rigidní a zakládají se na charizmatickém vůdci.³⁴

4.1 Atributy vůdců skupiny

Zakladatelé a vůdci islamistických hnutí, kromě íránských kleriků, mají obvykle sekulární vzdělání. To ovšem neznamená naprosté odcizení od tradičního náboženství. Hasan al-Banná byl školní učitel, Maudúdí žurnalista, Sajjíd Qutb spisovatel a literární kritik. Ali Šarí'atí, považovaný za hlavního ideologa íránské islámské revoluce, vystudoval doktorát na sorbonnské univerzitě. Abbasi Madani, hlavní vůdce alžírského FIS (Front Islamique du Salut), vystudoval doktorát na londýnské univerzitě. Rašíd Ghannúší, vůdce tuniské strany obnovy studoval jako malý tradiční zajtunskou školu, pak ale vystudoval damašskou a sorbonnskou univerzitu. Hasan al-Banná, už jako malý získal tradiční islámské vzdělání od jeho otce, který byl učitelem náboženství. Sajjíd Qutb také získal tradiční vzdělání již v mladém věku - celý Korán si pamatoval už jako desetiletý chlapec. Otec Šarí'atího učil islámskou historii a byl považován za militantního muslima. Banná, Qutb, Šarí'atí a Ghannuší vyrůstali v malých vesnicích, kde tradiční hodnoty přetrvávaly déle než ve větších městech. Většina vůdců egyptského džihádu, měla své kořeny

³⁴ HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888-9

v chudém, venkovském Egyptě, a to právě v nábožensky kolísavém jihu. Avšak někteří vyrůstali v hustě obydlených slumech na periferii Káhiry, která byla obydlená přistěhovalci z venkova.³⁵

Právě tato kombinace pomohla ke vzniku islamistického hnutí. Spojení tradičních kořenů s náboženským vzděláváním v mladém věku a pozdější sekulární vzdělání v městském prostředí, kde byl dopad westernizace vnímán velmi pozitivně, je učenci označováno za původ těchto hnutí.³⁶

4.2 Atributy příslušníků skupiny na základě výsledků případových studií

Často se stává, že sociální politické vědy označují členy islamistických hnutí za akutně odcizené od svého okolí, žijící na pokraji společnosti a mající anomické chování či nějakou jinou abnormální sociální chorobu.

Saad Eddin Ibrahim zkoumal³⁷ těsně před vypuknutím íránské islámské revoluce dvě militantní skupiny v Egyptě. Ibrahim uvádí, že s tímto empirickým výzkumem narážel na politické, etické i praktické problémy, zvláště pak při zkoumání určité skupiny, jejíž činnost se stále vyvíjí. Celkově uvádí, že tam není moc vhodné prostředí pro empirický výzkum, i přesto, že se již „boží vůle“ usadila. Pro tuto studii definovali „islámskou militantnost“ jako „*současnou, násilnou skupinou, jejichž činy jsou páchány kolektivně proti státu nebo jiným aktérům ve jménu Islámu.*“ Dle tohoto určení vybrali dvě hnutí podstatných rozměrů. První bylo Islamic Liberation Organization, známá jako Jam'at al-Fanijja al-'askarijja (MA – Technical Military Academy group). Duhá vybraná skupina byla

³⁵ Ibid.

³⁶ HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888-9

³⁷ IBRAHIM, Saad Eddin. *Anatomy of Egypt's Militant Islamic Groups: Methodological Note and Preliminary Findings*. *International Journal of Middle East Studies* (online) 1980, 12.

Jama'at al-Muslimin (the Muslim group) – RHF. Tato dvě hnutí jsou typická militantní hnutí, jako jiné organizace té doby, které většinou vznikly v 60. letech. Již od vzniku hnutí měli nepřímé i přímé napojení na Muslimské bratrstvo.

Data, která studie uvádí, jsou primárně získána nahrávkami rozhovorů jak ve vězení, tak i na svobodě. Výzkum trval dva roky, během nichž proběhlo čtyři sta hodin rozhovorů s třiceti třemi islamisty.

Stejně jako každé jiné islamistické hnutí chtějí nový sociální systém založený na islámu. Tedy, chtějí implementovat šarí'u do každodenního života. Jejich ideologie nabízí zhodnocení hlavních prvků společnosti a taky zároveň poukazuje na současné (západní křesťané, sionističtí Židé a ateističtí komunisté) a potencionální nepřátele nového systému (podle jejich ideologie). Výzkum ukazuje u obou militantních skupin všeobecný souhlas s tezí, že člověk byl vytvořen k jedinému účelu a to naplňovat boží vůli a žít spravedlivý život na „správné“ cestě. Muslim nemůže samostatně existovat, ale musí se snažit budovat a udržovat spravedlivé společenství věřících. Právě tato poslední teze odděluje tyto militantní skupiny od ostatních současných Muslimů. Nejdůležitější je jejich přesvědčení, že je jejich náboženskou povinností, aby tento společenský řád nastal. Což je vede k nevyhnutelnému střetu s vládnoucí elitou. Snaží si vynutit, aby vládnoucí elita odpovídala všem zásadám islámu nebo odstoupila od funkce.³⁸

Většina těch, se kterými mluvili, by byla považována za „zlatou egyptskou mládež“ I přesto, že tito muži uspěli v mnoha aspektech života, tak se stále cítili izolováni od společnosti. Obě skupiny rekrutovaly členy mezi mladými univerzitními studenty nebo čerstvými absolventy. Jako rekrutovací mechanismus bylo použito přátelství, příbuzenství a účast v mešitě. Regionální původ byl různý, členi z MA byli většinou

---

³⁸ IBRAHIM, Saad Eddin. Anatomy of Egypt's Militant Islamic Groups: Methodological Note and Preliminary Findings. *International Journal of Middle East Studies* (online) 1980, 12. ISSN 0020-7438/80/040423-31.

z Káhiry, Alexandrie a Delty, zatímco členové RHF pocházejí z horního Egypta. Vůdce MA (Sirijja) operoval hlavně v Káhiře a byl napojen na Alexandrijskou univerzitu, zatímco vůdce RHF (Mustafa) se pohyboval v jeho domovském severním Egyptě. Až na tuto regionální různorodost jsou skupiny velmi podobné. Průměrný věk jejich členů je 22 let v MA a 24 let v RHF, zatímco vůdcové jsou přibližně o 15 let starší. Při zhodnocení výsledků tohoto výzkumu je třeba mít na paměti, že dvě třetiny dotazovaných (21 z 34) byly z venkova nebo malého města a v době, kdy byly zrekrutovány do skupin byly novými přistěhovalci ve velkém městě. Tento fakt potvrzuje sociální vyloučenost a potřebu sounáležitosti k nějaké skupině. Dle Dekmejiany obvykle příslušníci skupin pochází z nižších tříd, zatímco u tohoto vzorku MA a RHF to potvrdit nelze, neboť většina rodin přísluší ke střední třídě, přičemž ale pouze sedm otců mělo univerzitní vzdělání.³⁹

Pokud srovnáme jiné výzkumy z různých regionů, můžeme říci, že tato militantní hnutí mají poměrně stejné atributy, až na určité prvky, vyskytující se např. u Ibrahimových islamistů.

Elbaki Hermassi a Ibriham jsou jediní, nám známí vědci, kteří kdy tvořili psychosociální pozadí za pomoci islamistů. Hermassi se zabývá tuniským hnutím MTI (Mouvement de la tendance islamique – hnutí islámské tendence), studentským hnutím, které je založeno podle modelu Muslimského bratrstva. Susane Watzl tvrdí⁴⁰, že přítomnost celostátního politického neklidu v Tunisku a fakt, že Islamismus přitahuje jedince určitého ekonomického zázemí znamená, že ekonomické a politické faktory jsou velmi důležité. A proto se klade důraz na vysvětlení psychosociálního odcizení. Podle Erika Eriksona je mládí důležitý věk, kdy si jedinci snaží srovnat své hodnoty a sami si začínají tvořit své místo ve společnosti. Toto období je tedy velmi důležité, a právě v Tunisku mládež

---

³⁹ WALTZ, Susan. *Islmaist Appeal in Tunisia*. *Journal of Middle East*. 1986 (online), 1986 40 (4). Str. 665-666

⁴⁰ HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230

od sedmdesátých let až do současnosti čelí velkému odmítnutí ze společnosti. Waltzová určuje dva druhy – ekonomicky má mládež problém. Bylo jim ve společnosti naznačeno, že jejich dovednosti nejsou potřebné (velký mezigenerační rozdíl). Kulturně zaznamenali, že bylo oceněno pouze úsilí o westernizaci.

Waltzová uvádí jednoho z prvních zastánců psycho-sociální teorie Abdelkadera Zghala, který tvrdí že ideologická krize vznikla neschopností jedné ze dvou dostupných názorů na řešení ekonomických a kulturních zájmů mladých lidí. V Tunisku mládež šedesátých až sedmdesátých let čelila neefektivnímu výběru - na jedné straně jim byla nabídnuta destúrská tradice, která se nakonec ukázala neschopná v potírání společenských nerovností a nespravedlností a na druhé straně proti nim stojí radikální levice, která může nabídnout přijatelné společenské a politické reformy. Odepření hodnot kulturního dědictví země a Islámu se především stalo nevyhovujícím požadavkem. U těch, kteří se z nějakého důvodu nemohli smířit s oběťmi jedné nebo druhé ideologie, bylo zaznamenáno rostoucí ideologické odcizení, které vytvořilo čerstvou půdu pro Islamismus v Tunisku.⁴¹ Islamismus jim nabídnul nezápadní koncept spokojeného života a aplikace Islámu jim přinesla koncept *šúry* (vyslechnutí si těch, kteří jsou vyzbrojeni znalostmi a pravdou) a koncept *zakátu* (náboženská majetková daň, která je určena na charitu), koncepty vytvořily naději na lepší život a zlepšení socio-politických rozdílů.

Dále existuje více filozofický model psycho-sociálního přístupu k islamistům, který vytvořil Habib Boulares. Vidí Islamismus více jako reakci na moderní život, který dává důraz na vědu a racionalitu. Právě dominantní racionální západní model si podmiňuje současný morální řád a nikde jinde než ve vědě a technologiích nemá západ tak důrazný a důležitý vliv. Boulares tvrdí, že náboženství se stává útočištěm pro každého zoufalého jedince. I přesto, že sociální, ekonomické a politické problémy pomohly formovat tuniskou MTI je původ přitažlivosti

---

⁴¹ WALTZ, Susan. *Islamist Appeal in Tunisia*. Journal of Middle East. 1986 (online), 1986 40 (4).Str. 665

k Islamismu hlubší a pevně zakořeněn v psychologickém nepohodlí života.

Tuniské Hnutí islámské tendence je velmi podobné již řečeným dvěma egyptským militantním skupinám, ale je umírněnější. Hermassi také dochází k názoru, že islamismus má velkou oblíbenost u mladých lidí, zvláště těch velmi vzdělaných. Na rozdíl od Ibrahimových skupin mají jiné třídní uspořádání.⁴² Hermassiho vzorek čítal 50 lidí, z toho bylo přes osmdesát procent univerzitních studentů. Až sedmdesát pět procent vedení hnutí byli středoškolští učitelé či univerzitní studenti. Velké procento lidí pocházelo z venkovských oblastí a patřilo k nižší třídě, až polovina vzorku pocházela z dělnické (městské i zemědělské) rodiny, ve které byl otec negramotný. Otcové, kteří měli vzdělání, měli vzdělání pouze základní či tradiční zajtunské. Tím vzniká obrovská mezigenerační propast ve vzdělávání. U MTI je zajímavé, že jedna třetina lidí pochází z rodiny, která o otce přišla, nebo je invalidní, což prohlubuje jejich celkovou nespokojenost.⁴³

Alžírská FIS (*Front Islamique du Salut - Islamic Salvation Front*) se pohybuje ve velkých městech. Své členy obvykle rekrutuje z univerzitních studentů a absolventů, kteří nejvíce pochází z jihu, oblasti hor a městské chudiny.

Pákistánská *Jama'at- i - Islami* se mnohem více než MTI zaměřuje na rekrutování členů z řad intelektuálů. Věří, že k nim dobře myslící prvky společnosti budou přitahovány a přinesou revoluční změnu duševního složení lidí. Páteří hnutí je nižší sekce střední třídy a tradiční střední třídy. I přesto, že studenti nejsou majoritou v tomto hnutí, tak se jejich křídlo stalo velmi důležitým. Toto křídlo proniká do mešit a madrass a

⁴² Ibid, Str. 666.

ISMAIL, Salwa. *Rethinking Islamist Politics*. Londýn: I.B. Tauris and Co Ltd., 2006. ISBN1-84511-180-x. Str. 142-143.

HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*.

Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888-9

⁴³ Ibid, 204.

mobilizuje lidi pro demonstrace v ulicích.⁴⁴ *Jama'at- i – Islami* nebyla v národních volbách úspěšná, ale jejich studentské křídlo ovládlo většinu univerzitních studentských unií. Během let 1977 a 1982 mělo absolutní právo veta (v přijímacím řízení, fakultním jmenování a propagačních akcích) nad dvaceti univerzitami.⁴⁵

V Iránu islamisté získali podporu všech tříd společnosti v masové lidové revoluci proti šáhovi. Nicméně, původní příznivce hlavní páteře hnutí lze rozdělit do dvou odlišných skupin. V první skupině jsou drobní vlastníci půdy a obchodníci pod vedení ši'itských kleriků, zejména Chomejního. Ve druhé skupině je velké množství odborníků a vysokoškolských absolventů inspirovaných Šari'atim. Ten byl zapojen do osvobozenického hnutí, založeného roku 1960. Toto hnutí mělo dva cíle. Chtělo ukázat, že Islám je odpovědí i na moderní otázky a proto je vhodný pro současný svět. Druhým cílem bylo překonat propast mezi oddanými věřícími, skládajícími se ze světských reformátorů, moderních vzdělaných odborníků, konzervativních duchovních, budoucích radikálních intelektuálů a náboženského zřízení z vlasteneckých intelektuálů Národní Fronty v Qumu.⁴⁶

V těchto zmíněných zemích (tedy s výjimkou Iránu), až na poslední dva roky, islamisté ve volbách ani v revolucích neuspěli čerpáním ideologie z tradiční společnosti.⁴⁷

Menší, tajné organizace jsou obvykle složeny z mužů, zatímco velké hnutí často přijímají i ženy. Výjimka je skupina Takfír wa'al Hidžra, která má velmi konzervativní názor na ženy. Podle nich by žena měla být

---

⁴⁴ Ibid, 205.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230

⁴⁷ Ibid., Str. 206.

Až na výjimky z minulého roku. V rámci Arabského jara a nových voleb v Tunisku zvítězila umírněná islamistická strana Nahda, a v Egyptě vyhrálo Muslimské bratrstvo.

doma starat se o domácnost a děti. Gilles Kepel uvádí⁴⁸, že tato skupina rekrutuje dívky pouze jako manželky jejich členů. Právě díky modernizaci společnosti měla hnutí problém. Odklad manželství způsoboval sexuální tenze. Některé skupiny začaly unášet dívky, které byly ve velkém městě, daleko od domova, aby mohly studovat.

Aby byl zastaven příliv islamistické ideologie, a snížena úroveň sociálního napětí musí arabské elity dosáhnout tří neprovázaných politik: komplexní reformy, systematické socializace a umírněnosti v použití státní síly proti soupeři. Většina politických vůdců si není dostatečně vědoma, že se musí zabývat současným politickým vakuem a politickou socializací. Kooptativní politika vůči islamistům se dá shrnout následovně:⁴⁹

1. *reformní horlivost* – závazek uskutečnit komplexní reformu v politické, sociální a ekonomické sféře,
2. *ideologický potenciál* – míra do jaké jsou politické elity schopny vytvořit životaschopný a vnitřně konzistentní rámec, který může být použit v rámci procesu socializace pro posílení legitimacy a institucí,
3. *kooptativní kapacita* – schopnost elit a politického systému dosáhnout zvýšené účasti občanů a jejich podpory prostřednictvím systematické socializace,
4. *islamistický potenciál* – aktuální stav islamistické organizace bojovnosti v každé arabské zemi a zároveň ohrožení vytvoření orgánů.

---

⁴⁸KEPEL, Gilles. *Muslim Extremism in Egypt: The Prophet and Pharaoh*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2003.

⁴⁹DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 162-3.

3.3 Charakteristika Muta'asiba⁵⁰

Psychologické prvky islamistických extrémistů není úplně snadné určit. Poměrně málo jedinců, kteří se podílejí na činnosti hnutí, navštíví psychologickou léčebnu, kde by mohli být determinovány společné prvky chování. Lord Alderdice uvádí⁵¹, že ti, kteří se objevili na klinice, nebyli již aktivně zapojeni. Někteří trpí posttraumatickou stresovou poruchou, která vznikla v období během jejich aktivní účasti v hnutí, takže tento jev nelze použít jako určující faktor.

Abychom porozuměli islamistickému fenoménu, musíme určit strukturu osobnosti po jednotlivých determinantech, jak je určuje Dekmejian.⁵²

Odcizení

Odcizení je psychologický termín, který se vztahuje na oddělení nebo odklon osoby od lidí. Od věcí, které jsou pro nás důležité, významné a mají pro nás osobně smysl. Tento koncept má mnoho použití – může subjektivně odkazovat k psychickému stavu anebo objektivně k sociálnímu vztahu. Odcizení se vyznačuje bezmocností, sociální izolací, kulturní odcizení, anomii a sebeodcizení. Vždy poukazuje (až na sebeodcizení) na vztah mezi nějakým subjektem a reálným či imaginárním předmětem či osobou, nebo dokonce neživým předmětem (příroda, Bůh, práce aj.).⁵³

Islamista je akutně odcizený jedinec. Jeho odloučení je přímým důsledkem arabského krizového prostředí. Odcizení je obvykle následováno vlastní separací od společnosti, neboť je zasvěcen do

⁵⁰ Muta'asib = fanatik

⁵¹ ALDERDICE, the Lord. The Individual, the Group and the Psychology of Terrorism. *International Review of Psychiatry*, 2007 19 (3), Str 201 - 209. Str. 201.

⁵² DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 32 – 36.

⁵³ Smelser, Neil a Baltes, Paul. Alienation: Psychosociological Tradition. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. London: Elsevier, 2001. Str. 385

nového systému, kde členstvím získává novou identitu a novou rodinu v islamistickém hnutí.

Uvedu příklad ⁵⁴mladého Maročana jménem Zakariya, který odjel do Londýna, aby si vydělal nějaké peníze. Zakariya pracoval ilegálně v kavárně a pekárně téměř osmnáct hodin denně. Byl negramotný a dokonce měl problém složit pár vět v klasické arabštině. V Anglii se spřátelil s východními Evropankami, užíval si života a také se angažoval v převozu lidí do Anglie, kterým pak obstarával falešné doklady. I přesto, že neměl problémy se integrovat do společnosti, se poté, co navštívil mešitu ve Finsbury Park⁵⁵, pouze v ní cítil doma. Všichni účastníci se stali bratry. Zakariya byl hluboce ohromen množstvím učenců, kteří se mu aktivně věnovali. Po nějaké době Zakariya již používal klasickou arabštinu a ponořil se do tradičního Islámu, kde našel sám sebe. Měl pocit, že je najednou hodnotný jedinec, který má na světě svůj účel a roli, pro kterou byl zplozen. Avšak Zakariya později opouští svojí nově objevenou religiozitu a navrácí se k původnímu životu. Tento případ jsem chtěla vyznačit, abych ukázala, jak zranitelní lidé mohou být. Lidé jako je Zkariya jsou výhodní pro radikální islamisty, kteří hledají skupinu následovníků, kteří pomáhají s chodem mešity a menší logistickou podporou aktivit. Tito lidé obvykle nevědí, že jsou napojeni na islamistické skupiny, ale náhodou se v tomto světě objevili. Pro některé z takovýchto osob jejich aktivity skončily velice špatně, a to právním stíháním za zločiny spojené s aktivitou hnutí.

Předčasná integrita – dogmatismus

Dogma je poněkud uzavřené, kognitivní uspořádání názorů o realitě, která je soustředěna kolem většinového centrálního souboru přesvědčení. Tedy jedinec se dopouští dogmatismu, pokud přímá toto

---

⁵⁴ PARGETER, Alision. *The New Frontiers of Jihad – Radical Islam in Europe*. Londýn: I.B. Tauris and Co Ltd., 2008, Str. 62-3

⁵⁵ Mešita, která je známá svým napojením na teroristické skupiny.

uspořádání názorů, aniž by se zamyslel nad svým vlastním úsudkem. Dogma poskytuje rámec pro vzory nesnášenlivosti a netolerance vůči ostatním jedincům.⁵⁶

Nováčci v islamistických hnutích se obvykle, jako praví věřící se zavazují k extrémnímu následování nové ideologie. Cítí k nové cestě intenzivní závazky, které způsobují předčasnou ucelenost myšlení. Vyznačuje se extrémní rigiditou v přesvědčení a odmítání se podvolit jakýmkoliv jiným, novým hodnotám, které by měli integrovat do své ideologie.

Nadřazenost a podřazenost

Pocit méněcennosti vychází přímo z důsledku jejich odloučení a neschopnosti najít místo ve společnosti. Poté, co je nováček vybrán jako nový člen hnutí, přetvoří tyto pocity do projevu své agresivní nadřazenosti.

Aktivismus – Agresivita

Aktivismus je snahou se přímo bránit a změnit sociální, politické, ekonomické, náboženské či ekologické prostředí. Má celou řadu podob – dopisy, kampaně, pochody, stávky, bojkot, aj. Agresivnost je vnitřní dispozice k agresivnímu chování a připravenost jednat agresivně. Agresivita se rozvíjí na základě poruchy procesu socializace. Spojením těchto dvou psycho-sociálních faktorů vznikne militantní aktivista s nízkým prahem pro uvolnění agrese.

Islamisté bývají agresivní ve svém chování vůči nevěřícím i proti ostatní muslimům, aby si vynahradili svoji deprivaci ve společnosti. Cítí se být nadřazení, neboť oni jdou po správné cestě víry. Islamista se snaží společnosti vnutit svoji vlastní víru a způsob života. Tato snaha

---

⁵⁶ <http://www.all-about-psychology.com/dogmatism.html>

ukazuje vysokou míru aktivismu, který funguje jako ideologický propagátor a potencionální revolucionář.

Autoritarismus

Politologicky tento pojem označuje politický systém, ve kterém se soustřeďuje moc pouze do rukou jednoho vůdce či úzké elitní skupiny, kteří nejsou ústavně odpovědní obyvatelům. Možnost vytvořit opozici je buď velmi omezena, nebo naprosto nemožná.⁵⁷ Nedávná specifikace popisuje všechny pojmy politického konzervatismu jako novou motivační formu sociálního poznání. Podle Josta, Glasera, Kruglanskiho a Sullowaye má autoritářství podobné vlastnosti jako konzervatismus, např. odpor vůči jakýmkoliv změnám.⁵⁸

K islamistovi můžeme přiřadit mnoho charakteristických rysů z autoritářské povahy. Jejich učení má absolutistický charakter, snaží se donutit společnost k radikální transformaci. Zároveň jsou posedlí mocí a úsilím o politickou a sociální nadvládu.

Netolerance

Netolerance je nedostatek vůle a schopnosti tolerovat určité prvky. Islamisté dodržují přísné zásady jejich víry, které jsou dogmatické a rigidní. Nesnášenlivost vychází z naprosté netolerance osob, které jejich ideologii neuznávají.

Paranoia

Paranoia je narušený myšlenkový proces, pro něhož je typická nadměrná úzkost a strach spějící obvykle k iracionalitě a klamu.⁵⁹ Paradoxní je, že teroristé jsou nekompromisní moralisté, kteří vidí svět v ostře polárních podmínkách.

⁵⁷ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/44640/authoritarianism>

⁵⁸ Glaser, Sulloway, Jost, Kruglanski. Political Conservatism as Motivated Social Cognition. Psychological Bulletin 123 (3), 2003. Str. 352

⁵⁹ <http://www.tuition.com.hk/psychology/p.htm>

Má hlubokou nedůvěru vůči lidem a vládním institucím, pravděpodobně ve všem vidí zlé síly nepřátelského prostředí, které má pouze zlé úmysly. Má tendence třídit svět do pevných kategorií podle jasně vymezených stereotypů.

Konspirační výhled

Snaha islámských radikálů o revoluční změny, v kombinaci s jejich paranoickým chováním, vyzývá k vytvoření tajných organizací k boji proti nepřátelům.

Idealismus

Subjektivní idealismus je filozofickou teorií vnímání okolí. Popisuje vztah mezi lidskou zkušeností, vnějším světem a světem ve kterém objekty jsou pouze sbírkou smyslových vjemů. Podle Idealismu lidský duch rostl ve strachu a přes hrozný osud společenství se vyvíjel. Mysl není sama věcí samou o sobě, ale zdrojem věcí, zachycenou v současné přírodě. Idealismus, tedy pokud byl úspěšný, způsobil osvobození lidské duše.⁶⁰

Islamisté se považují za jediné „pravé“ věřící, a berou rozšíření a implementaci své ideologie do arabské společnosti jako své poselství, což poukazuje na určitou dávku idealismu a oddanosti. „*Zničení hříšného státu a společnosti považují za největší čest.*“⁶¹

Zatvrzelost (Rigidita)

Přísná, rigidní interpretace islamistické ideologie jim nedovoluje snadnou cestu v jejich sociálním, sexuálním či politickém životě. Mají asketický životní styl.

---

⁶⁰ SCOTT, J. W. Psychology and Idealistic Philosophy. The Philosophical Review 30 (2), 1921. Str. 170.

⁶¹ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 35.

Poslušnost

Svojí vlastní identitou se noří do skupiny, což jim uvnitř myslí vytváří jakýsi morální kód, který vyžaduje naprostou nezpochybnitelnou poslušnost skupině. Poslušnost a celková skupinová soudržnost klesá nebo stoupá v závislosti na stupni vnějšího nebezpečí, kterému skupina čelí.⁶²

Islamisté se zavazují k naprosté poslušnosti k Alláhovi, proroku Muhammedovi a zároveň vůdci hnutí. Vůdce skupiny určuje striktní normy, podle kterých se členové skupiny musí chovat.

Tyto výše uvedené charakteristiky složené z mnoha prvků, určují typického příslušníka islamistických hnutí. Tento profil je určitým vzorem toho, jak se islamističtí příslušníci hnutí chovají v různé intenzitě v reálném životě. Bohužel existuje spousta jiných faktorů, které nelze určit pro větší skupiny lidí, a zakládají se na jejich vlastní zkušenosti. Tunisán Sami Ben Khemais byl obviněn ze zločinu terorismu v Itálii roku 2002. Začal být velmi radikalizovaný poté, co začal trávit čas v jedné z Milánských mešit. Přestože v Evropě vyznačoval veškeré prvky tradičního náboženského chování, nemusel se stejně vyznačovat před tím v Tunisku. Někteří reportéři zjistili, že naopak jeho chování navenek nebylo náboženské. Mimoto bylo zjištěno, že Khemais je veterán z války v Afghánistánu. Což mělo mnohem dalekosáhlejší efekt na jeho radikalizaci, než jakýkoliv jiný faktor.

Nicméně, je zajímavé, že většina těchto mužů v Evropě nějakou dobu žila evropským způsobem života a odsuzují to, co sami dělali. Parterger uvádí příklad marockého imigranta, který žije v Itálii nelegálně. Měl nevěřící přítelkyni Italku, která podle něj, i přesto že byla moc pěkná,

---

⁶² HUDSON, Rex A. The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why? Federal Research Division – Library of Congress, 1999. Str. 44.

byla velmi špinavá, protože nebyla muslimkou, ale to mu nebránilo s ní mít bližší styk.⁶³

Také není náhoda, že mnoho islamistů studovaly disciplíny, které dávají důraz na logiku a deduktivní myšlení. Logika a odvolání se k autoritě jsou intelektuální nástroje používané studenty matematiky a přírodních věd, kteří jsou vedeni, více než u jakékoliv jiné disciplíny, aby používali deduktivní myšlení a učili se vše nazpaměť.⁶⁴

---

⁶³ PARGETER, Alison. *The New Frontiers of Jihad – Radical Islam in Europe*. Londýn: I.B. Tauris and Co Ltd., 2008, Str. 113

⁶⁴ WALTZ, Susan. Islamist Appeal in Tunisia. *Journal of Middle East*. 1986 (online), 1986 40 (4). Str. 667

5 Sociální a psychologické příčiny Islamismu

Krizové prostředí

Prozkoumání současného arabského islámského prostředí odhalí společenskou krizi různých dimenzí muslimského života. Za posledních 200 let islámský svět prožil krizi, která zahrnuje socio-kulturní, ekonomické, politické a hlavně duchovní prostředí. Mladoturecké hnutí slibovalo obecnou rovnost, dodržování lidských práv k vyvolání revoluce roku 1908. Tyto sliby nebyly nikdy naplněny a Mladoturecké hnutí se poté pouze snažilo dosáhnout turkifikace politiky, pod záštitou nové ideologie - panturkismu. Arabské nacionalistické elity měly dva úkoly, a to dosažení nezávislosti a vytvoření ucelené ideologie ke sloučení arabských států a založení legitimní vlády na základě této ideologie. Tyto cíle byly dosaženy pouze částečně: odstranění francouzsko-britské nadvlády vytvořilo díru, která byla brzy zaplněna sovětskou, americkou a izraelskou mocí. Dalším zásadním problémem byla arabská neschopnost reagovat na ideologický imperativ.⁶⁵ Snaha o vytvoření funkčních ideologií budování státu a sociálně ekonomického rozvoje a její následná neúspěšnost částečně zapříčinila vznik a rozvoj islamistických hnutí. Až dodnes se arabské sociální prostředí charakterizuje určitými znaky dlouhodobé a intenzivní krize, které fungují jako spouštěč islámské odezvy. Tyto spouštěče lze identifikovat na dvou úrovních: první vyplývá z krize, která je specifická pro konkrétní arabský stát nebo subnárodní skupiny⁶⁶, druhá vyplývá z velké krize arabského prostředí. Příčiny jednotlivých mikro-katalyzátorů závisí na krizových stavech jednotlivých národních prostředí. Přitom mezi národy existují velmi významné podobnosti krizového prostředí, které vyplývají z arabské společnosti.

⁶⁵ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 26.

⁶⁶ Hught – Seton volně definuje subnárodní skupinu, jako skupinu s dostatečně velkým počtem lidí, aby mohli být považováni za národ nebo se chovat tak jako by ho tvořili. (HARDIN, Russel, „Subnational Groups and Globalization“ v Keith Dowding, Robert Gooding, a Carole Pateman, *Justice and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. Str. 180.

Tyto atributy krize Dekmejian dělí do 6 skupin. Jejich dynamické interakce na sebe vzájemně působí. Posilují modely, které podporují sociální nepokoje a politickou nestabilitu.⁶⁷

Existenciální krize

Jeden z důsledků islámského úpadku byla krize identity, individuální i kolektivní. Dekmejian tvrdí, že od doby, kdy Islám představuje ucelený systém, který obsahuje náboženství, stát a právo, je velmi obtížné až nemožné najít náhradní rámec identity. Enormní hloubka krize identity způsobila důraz na obranu proti západnímu vojenskému i ideologickému vlivu. Teprve až úpadek osmanské a perské říše podnítl vznik nacionalistických ideologií na základně etnicko-jazykové identity (pan-arabismus). Proces trvajících celé vícefázové století vyvrcholil v roce 1970 a novodobé nacionalismy (tabulka č. 2) nahradily islámskou ummu. Arabský a egyptský nacionalismus byl do 1950 velmi rozdílný. Až Abdul Gamál Nassir spojil tyto nacionalismy ve snaze sjednocení ideologie panarabismu, které vyvrcholilo založením Sjednocené arabské republiky v roce 1981.⁶⁸

Pravda se ukázala během izraelské války za nezávislost, která měla nedozírné následky. Tato izraelská výzva spolu s Násirovou charismatickou osobností, vyprodukovala masové odhodlání k ideologii panarabismu. Panarabský sen byl rozbit porážkou z roku 1967 a spolu s ním ztroskotala individuální a kolektivní identita. Alternativy nabízel revoluční socialismus, liberalismus a islamismus. Islamistická cesta se během sedmdesátých let se stala nejdominantnější alternativou.⁶⁹

---

⁶⁷ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str 27.

⁶⁸ Ibid., Str. 28.

⁶⁹ Ibid., Str. 29.

Krise legitimacy

Krise legitimacy je teorie vytvořena německým marxistou Jürgenem Habermasem (jeden z představitelů Frankfurtské školy), v polovině sedmdesátých let. Naznačoval, že lidé očekávají od státu zásah do ekonomiky, neboť stát musí zajistit ekonomickou prosperitu státu i obyvatel. Neschopnost uspět může nastolit otázky nad platností kapitalistického systému a tím podkopávat jeho legitimitu.⁷⁰ Krize identity zahrnuje krizi duše a osobnosti. Tato krize je charakterizována akutním odcizením od společnosti, současně s pocitem méněcennosti, nejistoty a anomíí.⁷¹ Tento stav může zapříčinit rostoucí psychickou tíseň, zvýšená očekávání a zranitelnost k hromadnému odvolání.⁷² Důsledkem krize identity je krize legitimacy - v rámci odcizení se objevuje rapidní pokles legitimacy vládnoucí elity a institucí. Arabské elity před rokem 1967 čelí této krizi. Jedinou výjimkou je charismatická osobnost Násira, i přesto, že zrovna on podkopával legitimitu ostatních arabských vůdců pod záštitou ideologie panarabismu. Krize legitimacy byla ještě umocněna následným selháním těchto představitelů v politické, ekonomické i sociální úrovni.⁷³

Elitářská hrůzovláda a nátlak

Legitimita elit a jejich vlády se posiluje či slábne v závislosti na výkonu jejich vůdců. „Arabští vůdci často neměli počáteční „politický kapitál“ k vytvoření efektivní politiky, která by utvořila stabilní veřejný pořádek.“⁷⁴ I přesto, že v některých státech byly podmínky příznivé, tvorba politiky a správy byla svévolná, přerušovaná a pokračovala ve starém systému korupce státních úředníků.⁷⁵ Díky častému selhání elit,

⁷⁰ <http://www.answers.com/topic/legitimation-crisis#ixzz1t6xnV2Zh>

⁷¹ stav společnosti, kdy přestávají platit pravidla a normy. Oslabení morálních hodnot a norem jedince.

⁷² Dekmejian uvádí příklad revoluce, která je vedena charismatickým vůdcem

⁷³ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str 29

⁷⁴ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str 30.

⁷⁵ Přesto se některé Blízkovýchodní státy můžou chlubit menší korupcí než Česká Republika. Podle žebříčku Corruption Perception Index, který každý rok zveřejňuje International Transparency jsou Kuvajt, Jordánsko, Omán, Bahrajn, Izrael, Spojené Arabské Emiráty, Katar

keré nebyly schopné zajistit rozvoj, sociálně prospěšný systém a provádět smysluplnou politiku, se ještě více oslabila již slabá legitimita. Na tento jev elity reagují nárůstem použití síly k udržení kontroly. Krize identity a legitimacy ovlivňují psychologické a politické stránky arabské společnosti, zatímco každodenní a všudypřítomná represe vůči lidem ovlivňuje jejich samotnou existenci. Vládnoucí elity často uplatňují svojí moc přes nátlak proti oponentům⁷⁶, kteří obvykle museli vycestovat ze země, nebo kterým je odepřena možnost se veřejně projevovat.⁷⁷

Třídní konflikt

Nekompetentní elita způsobila špatné přerozdělení bohatství ve skoro každém arabském státě. Ropné peníze a dopad globálního trhu způsobily rostoucí propast mezi třídními vrstvy společnosti. Tyto faktory způsobily třídní polarizaci. Většina arabských vlád nebyla schopná zavést sociální spravedlnost, kterou slibovala. Dekmejian uvádí, že v sedmdesátých letech v Egyptě, Maroku a Súdánu, pět procent nejbohatších domácností získalo až dvacet procent celkového příjmu, zatímco nejchudších dvacet procent získalo jen pět procent celkových příjmů.⁷⁸ Dekmejian uvádí, že v absolutní chudobě žije devět procent lidí v Egyptě, dvacet osm v Maroku a až čtyřicet procent v Súdánu. Za jedinou dekádu v Maroku narostla absolutní chudoba z dvaceti osmi na čtyřicet pět procent. Právě tato obrovská díra mezi chudými a bohatými je nejnápadnějším politickým aspektem krizového prostředí arabské společnosti.⁷⁹

---

na žebříčku před námi, Sauská Arábie má index stejný.

(<http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>)

⁷⁶ Někteří vůdci, tuto techniku dovedli až k dokonalosti. Např. Sadám Husajn v Iráku, Hafiz al-Asad v Sýrii, Muammar Kaddáfí v Lybii, Abdul Gamal Násir a Anwar Sadát (ač neúspěšně) v Egyptě

⁷⁷ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syrakuse University Press, 1985. Str. 30.

⁷⁸ Tabulka č. 3.

⁷⁹ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syrakuse University Press, 1985. Str. 30.

Vojenská neschopnost

Dalším faktorem je stále přetrvávající vojenská neschopnost. Rozhořčení nad neschopností porazit Izrael se nahromadilo v roce 1967. Šok z další porážky na blízkém východě vyvolal obrovské zklamání, bolest a zoufalství. Pocit méněcennosti se pouze prohloubil a byl ještě utvrzen dalšími porážkami a vojenskou neschopností vůči Izraeli.⁸⁰

Modernizace a krize kultury

Spojení všech předešlých faktorů vytváří kulturní krizi, nicméně nejsilnějším katalyzátorem kulturní krize je ničivý dopad modernizace. Prvotní touha modernizace byla za účelem vyrovnání se západním státům jak ve vojenské síle, tak i hospodářském rozvoji. Modernizace spočívá i v importu moderního chování a hodnot, což vzbuzuje rozpory mezi tradicionalisty a modernisty.⁸¹ Tradicionalisté akceptují pouze určité výtobytky, které jsou v souladu s Islámem, jako je věda a technologie.

---

⁸⁰ Ibid., Str. 31,

⁸¹ Ibid., Str. 32.

6 Ženy v Islamismu

Ženy přetrvávající v průběhu dějin v podřízenosti napříč mnoha kulturami, stále vyvolává obtížné otázky. I přesto, že se stále více objevují ženy, které mají jasně asertivní role a bojují za lepší život pro sebe a své rodiny, je jejich úsilí často omezené a má pomíjivé výsledky. Stále se objevuje otázka, proč by se ženy stávaly členkami islamistických skupin a podporovaly ideologii, které explicitně potírá jejich ekonomická, politická práva a obecná práva.⁸²

Rozšíření a vzestup náboženského nacionalismu je úzce spojen s výsledkem vnitřních nacionalistických bojů.⁸³ Literatura se shoduje, že islamistické tenze vznikly jako populistická reakce na západní nadvládu a selhání nacionálního projektu pro nižší a střední třídy. Rodina byla jediná nedotčená jednotka, která se stala nejvýznamnějším symbolem nacionalistického odporu. Západ byl považován za nejvíce nebezpečného nositele mravního úpadku. Ženy z Blízkého východu byly ovlivněny islamistickými hnutími stejně jako muži. Tento trend byl po celém Blízkém východě rovnoměrně stejný, ale příležitosti poskytnuté ženám, aby byly aktivní v jiné sféře, nežli v rodině v některých oblastech téměř neexistovaly.⁸⁴

Vzestup Islamismu v Egyptě podnítil vznik nového „genrového aktivismu“. Sekulární feministky a Islamistické feministky podporovaly a praktikovaly pragmatickou politiku, která se snaží prosadit novou roli ženy muslimky ve veřejném sektoru. Pouze sekulární feministky odmítají explicitní označení feminismu v novém konzervativním prostředí.

⁸² HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 214

⁸³ MACLEOD, Arlene Elowe. Hegemonic Relations and Gender Resistance: The New Veiling as Accommodating Protest in Cairo. *The University of Chicago Press* 17 (3), 1992. Str. 533-557

⁸⁴ RAY, R; KORTEWEG, A.C. Women's Movements in the Third World: Identity, Mobilization, and Authority. *Annual Review of Sociology* 25, 1999. Str. 58

Ženy začínají hrát velkou roli ve tvarování a směřování islamistických politických hnutí na Blízkém východě. V Egyptě existují tři spolupracující, sekulární, feministická hnutí. A to, **Sekulární feministky**, které nevěří, že svoboda je dosažitelná pomocí zavedených náboženských principů; **islamistické feministky**, které věří a cení si komplementarity pohlaví a zároveň věří, že západ svým pohledem na rovnost pohlaví utlačuje ženy a **muslimské feministky**, které se snaží, aby islám byl kompatibilní s mezinárodními právy žen.⁸⁵ Z těchto tří frakcí jsou nejpragmatictější muslimské feministky. Tvrdí, že feminismus je neslučitelný s islámem a pokud by někdo feminismus proklamoval, zbytek společnosti by takového jedince sociálně vyloučil.

Díky ženské aktivitě existuje nový model islámského aktivismu a feminismu na Blízkém východě. Boj o ženská práva primárně přísluší sekulárním hnutím, která nejsou tradiční součástí muslimské společnosti. Vůbec myšlenka, že by ženy v islamistických hnutích chtěly přispět k boji za práva žen, přijde arabským sekulárním i feministickým skupinám absurdní. Nicméně, v dnešní době mnoho islamistických hnutí objevuje nové pohledy na politiku a společnost.⁸⁶

Islám ovlivňuje ženská hnutí prostřednictvím politiky a ideologie státu. V Tunisku a Alžírsku sají s islamistickými hnutími, která neměla stejné účinky jak na ženy, tak na muže. Ženské skupiny učinily pokrok, až byla uzákoněná „volnější“ legislativa, která postupně nahradila obvyklé společenské praxe. Naopak, ženy v Alžírsku byly vyhnány ze sociální, ekonomické a politické sféry.⁸⁷ Tuniské ženy měly o něco privilegovanější postavení, než ostatní drtivá většina žen pobývajících na Blízkém východě. Národnímu svazu tuniských žen byla přiznána značná práva. A proto bylo v roce 2002 zvoleno čtyři sta žen na obecní úřady a veřejné správy.

---

⁸⁵ Ibid

⁸⁶ ABDELLATIF, Omayma; OTTAWAY, Marina. Womean in Islamist Movements: Toward an Islamist Model of Women's Activism. Carnegie Middle East Center 2, 2007. Str. 1

⁸⁷ RAY, R; KORTEWEG, A.C. Women's Movements in the Third World: Identity, Mobilization, and Authority. *Annual Review of Sociology* 25, 1999. Str. 59

Ženy obvykle vstupují do hnutí, která jsou přidružena k univerzitám, jako je *Džama al-Islamíja* a tuniské MTI. Také mají v některých bodech charakteristiky islamisty stejné vlastnosti jako muži. Nejčastěji to jsou svobodné, mladé profesionálky, které se zaměřují na kariéru obvykle v medicíně nebo vědě. MTI se může pochlubit velkým počtem žen ve svých řadách, které jsou ve své podstatě islamistické aktivistky.

Vzestup ženského aktivismu v islamistických hnutích má velmi komplexní příčinu. Za prvé, militantní hnutí potřebují ženy, aby pokryly všechny segmenty populace. Za druhé, ženy si samy začaly uvědomovat svojí vlastní důležitost - čím více vzdělanějších žen vstupovalo do islamistických hnutí během posledních dvaceti let, tím více stoupla jejich významnost jako politický aktér. Za třetí, mnoho žen našlo v těchto hnutích bezpečný prostor, kde by mohly pokročit s jejich nároky na lepší postavení žen ve společnosti, bez toho aniž by byly označeny za západní loutky a posunuty na naprosté dno společenského žebříčku.⁸⁸

Ženy v těchto hnutích se nesnaží pouze prosadit svá práva a zlepšit postavení žen ve společnosti. Podnítily rozsáhlou diskusi o rolích žen v právním rámci islámského práva. Snaží se hledat odpovědi na otázky spíše v islámské tradici, nežli západní. Tvrdí, že obrana ženských práv je součástí ochrany z Islámu. Říkají, že cílem islámského příkázání nikdy nebylo podrobovat si ženy – již před Islámem byly narušeny sociální a kulturní normy, které Islám pouze antedatoval a díky šíření víry trvají tyto normy až dodnes.⁸⁹

Islamistická hnutí, která měla politické ambice, si správně uvědomila, že role ženy hraje velkou roli v prosazování politických cílů a agendy (skupiny jako Muslimské bratrstvo v Egyptě, Strana spravedlnosti a rozvoje v Maroku, Hizballáh v Libanonu a Hámás v Palestině). Z filmového dokumentu *Ženy v Hamásu*⁹⁰ je zřejmé, jak

---

⁸⁸ ABDELLATIF, Omayma; OTTAWAY, Marina. *Womean in Islamist Movements: Toward an Islamist Model of Women's Activism*. Carnegie Middle East Center 2, 2007. Str. 5

⁸⁹ Ibid. Str. 6

⁹⁰ <http://www.idfa.nl/industry/tags/project.aspx?id=1bd741e6-48b8-4bff-aae7-6ce217447997>

silně propracovaná ženská část Hamásů je. Ženy si vytvořily vlastní síť, která byla velmi důležitá k šíření jejich ideologie a k získávání nových bojovníků. Ženy se scházely na čaj, kde na ně čekalo video o božských poselstvích Hamásu. Snažili se ovlivnit matky, aby poslaly své syny do boje.

Otázkou je, jestli by politika spojená s islámskými principy spíše otevřela, nebo zamezila ženám účast v politické sféře. Ve státech, kde jsou důležitým politickým aktérem, jsou využity pro politické účely islamistických hnutí.

7 Integrace muslimů v Evropě

V současné době je v Evropě mnoho islamistů různých národností. Stejně jak islámský svět, tak by muslimské diaspory neměly být brány jednoduše. Kropáček tvrdí že: „*Je falešné hovořit o muslimských komunitách na vyšší než úzce místní úrovni, kdy bývá podbarvena krajskou sounáležitostí svých členů.*“⁹¹ Náboženská identita evropských muslimů se primárně formovala islámskými proudy působícími v zemích, ze kterých pocházejí, a přistěhovaleckými politikami nových zemí. Ve Velké Británii tak existují odnože indo-pákistánského islámu, ve Francii maghrebského islámu, v Německu turecké proudy.⁹²

Muslimští přistěhovalci byli ve svých hostitelských zemích ovlivňováni různými přístupy k integraci. Baršovi hovoří o **modelech integrace** a rozlišují:⁹³

a) **Etnicko-exkluzivistický model** – prototypem je Německo, model tzv. „hostujícího dělníka“, který přicházeli původně na dočasnou dobu, nepočítalo se s jeho usazením, a proto proces integrace nebyl vůbec zamýšlen (turečtí gangstabarbaři); naopak vstřícný postoj Německo zaujalo vůči imigrantům německého původu.

b) **Asimilační model** – prototypem je Francie, která se snažila umožňovat přistěhovalcům se úplně asimilovat a tak se stá rovnoprávnými členy společnosti. Podmínkou asimilace, je přijmutí

⁹¹KR OPÁČEK, L., GOMBÁR, E., MARKOVÁ, D. *Variace na Korán: Islám v diaspoře. Praha: Orientální ústav AVČR, 1999 Str. 40.*

⁹², Ibid., Str.. 28-34.

⁹³ BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát – Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku.* Brno: Masarykova Univerzita, 2005. ISBN88-210, Str. 36-40.

domácí kultury; vychází z jakobínského ideálu nedělitelného národa složeného ze sobě rovných jednotlivců.⁹⁴

- c) **Pluralistický model** – prototypem je Velká Británie, model uznává a respektuje odlišnost menšin; model vychází z principu skupinové integrace.

Touha k islamizaci společnosti ve vztahu k náboženství mají až druhé třetí generace narozené v Evropě. Dnešní britsky narozený Asijec muslim (Bangladéšan, Pákistánec, Ind) se čím dál více odlišují od jejich původní etnické identity. Tahir Abbás tvrdí,⁹⁵ že islám je v těchto skupinách zpochybňován, a v rámci mezigenerační změny je znovu přezkoumáván a obnovován.

Jeden z důvodů radikalizace a nástup islamismus je nabývání extrémistických nápadů, což je něco jiného, než přímý obrat k politickému násilí. Většina lidí používá tento termín zaměnitelně s politickým násilím. Když někdo mluví násilně, naznamená to násilí obecně. Mnoho tisíců mladých lidí může prohlašovat islamistické a zároveň násilné myšlenky, ale nikdy se neprokáže, že tímto podporují násilí. V západních liberální demokraciích nejsou násilné diskuze bez násilí trestný čin, ačkoli některé země se snaží tento akt potírat.⁹⁶

---

⁹⁴ Nedávná asimilační politika ve Francii zakázala nošení šátků pře obličej (v případě muslimek niqáb, burka).

⁹⁵ ABBAS, Tahir. *Islamist Radicalization and Multicultural Politics: The British experience*. New York: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-57225-5. Str. 51.

⁹⁶ COOLSAET, Rik. *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Experiences*. Surrey: Ashgate, 2001. ISBN 978-1-4094-2569-4. Str. 117.

Závěr

Cílem této práce bylo nastínit profil Islamisty, který žije buď na Blízkém východě, Maghrebu či Evropě. Determinovat jeho atributy a ucelit příčiny, které by mohli muslimy dovést k ideologii islamismu.

Během posledního staletí se Islamistická hnutí vyvíjela a byla ovlivněna historickými okolnostmi. Tato hnutí a skupiny jsou všudypřítomná, vznikají v každé muslimské komunitě, a proto je důležité se snažit pochopit okolnosti vzniku. Pokusit se o ucelený profil, je velmi složité, protože každý jedinec je jedinečný a arabská společnost je velmi různorodě stratifikovaná. Ale i přesto můžeme určit zásadní determinanty, které mají společné.

K Islamismu se uchylují velmi mladý jedinci, průměrný věk členů hnutí je mezi 22 - 24 let. Zatímco vůdcové jsou v průměru o 15 let starší. Členové jsou rekrutováni mezi studenty, jak univerzitními, tak středoškolskými (záleží na skupině), či absolventy. Jsou to studenti pocházející z chudého či z venkovského prostředí, kteří se nově přistěhovali do nového města. Tato krize prostředí v nich vyvolává krizi identity. Sřet s modernitou, špatnými sociálními podmínky

Poslední rok nám ukázal, že arabská společnost má v současnosti rozsáhlou krizi, jak krizi identity a legitimacy. Arabské jaro vyvolala ohlas společnosti, které poukázalo na snahu o změnu režimu, navrácení se k tradicionalistickým ideologiím. Ve volbách v Tunisku a Egyptě zvítězili umírnění islamisté. V Tunisku to byla islamistická strana *An-Nahda* (původní MTI) a v Egyptě Muslimské bratrstvo.

V průběhu zpracování daného tématu se objevilo další množství zajímavých otázek, které bych ráda dále zpracovala. Avšak momentálně je to díky složitosti a špatné dostupnosti k materiálům až nemožné.

Seznam použité literatury

Knihy

- ABBAS, Tahis. *Islamic Radicalization and Multicultural Politics*. New York: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-57225-5
- BAKER, Abdul Haqq. *New Security Challenges: Extremists in Our Midst – Confronting Terror*. Londýn: Palgrave and Macmillan, 2011. ISBN 978-0-230-29654-1
- BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát – Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova Univerzita, 2005. ISBN 88-210
- BOULARES, Habib. *Islam: Fear and Hope*. New York: Zed Books 1990. ISBN 0-86232-945-0
- DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. 1. vyd. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. ISBN 0-8156-2329-1
- EISENSTADT, S. N. *Fundamentalism, Phenomenology, and Comparative Dimensions*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 259-287. ISBN 0-226-50888-9
- HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888-9

- ISMAIL, Salwa. *Rethinking Islamist Politics*. Londýn: I.B. Tauris and Co Ltd., 2006. ISBN1-84511-180-x
- JACKSON, Roy. *Mawlana Mawdudi and political Islam: authority and the Islamic state*. New York: Taylor and Francis e-Library, 2010. ISBN 978-0-203-84872-2
- KEPEL, Gilles. *Jihad – The Trail of Political Islam*. Londýn: Tauris and Co Ltd., 2006. ISBN 1-84511-257-1
- KEPEL, Gilles. *Muslim Extremism in Egypt: The Prophet and Pharaoh*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2003. ISBN 978-0-520-23934-0
- KRAMER, Martin. Coming to Terms: Fundamentalists or Islamists? *The Middle East Quarterly (online)*. 2003, Dostupné z: <http://www.meforumorg/541/coming-to-terms-fundamentalist-or-islamists>
- KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7
- KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehra, 1993. ISBN 80-7021-125-3
- KROPÁČEK, L., GOMBÁR, E., MARKOVÁ, D. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav AVČR, 1999 Str. 40
- PARGETER, Alision. *The New Frontiers of Jihad – Radical Islam in Europe*. Londýn: I.B. Tauris and Co Ltd., 2008. ISBN 978-1-84511-391-9
- Smelser, Neil a Baltes, Paul. Alienation: Psychosociological Tradition. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. London: Elsevier, 2001. Str. 385-8
- SIVAN, Emmanuel. *Radical Islam: medieval theology and modern politics*. New Haven: Yale University Press, 1985. ISBN 0-300-03263-3
- QUTB, Sajjid. *Milestones*. Birmingham: Maktabah Booksellers and Publishers, 2006. ISBN 0-9548665-1-7

- SFEIR, Antoine. *The Columbia World dictionary of Islamism*. 2. vyd. New York: Columbia University Press, 2007. ISBN: 978-0-231-14640-1

Odborné články a reporty

- ABDELLATIF, Omayma; OTTAWAY, Marina. Womean in Islamist Movements: Toward an Islamist Model of Women's Activism. *Carnegie Middle East Center* 2, 2007.
- ALDERDICE, the Lord. The individual, the group and the psychology of terrorism. *International Review of Psychiatry*, 2007 19 (3), Str 201 - 209. ISSN: 1369-1627. Dostupné z: <http://informahealthcare.com/doi/abs/10.1080/09540260701346825>
- BAYAT, Asef. Islamism and social movement theory. *Third World Quarterly* (online). 2005, 26 (6). ISSN 0143-6597. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436590500089240>
- BERMAN, Sheri. Islamism, Revvolution, and Civil Society. *Perspectives on Politics* (online), 2003, 1 (2). ISSN není. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3688899>
- DEKMEJIAN, Hrair R. The Anatomy of Islmic Revival: Legitimacy Crisis, Ethnic Conflict and The Search for Islamic alternatives. *The Middle East Journal* (online). 1980, 34 (1). ISSM není. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/27709488/The-Anatomy-of-Islamic-Revival-R-Hrair-Dekmejian>
- GLASER, SULLOWAY, JOST, KRUGLANSKI. Political Conservatism as Motivated Social Cognition. *Psychological Bulletin* 123 (3), 2003. Str. 339-375, Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/haidtlab/jost.glaser.political-conservatism-as-motivated-social-cog.pdf>

- HARDIN, Russel. „*Subnational Groups and Globalization*“ v Keith Dowding, Robert Gooding, a Carole Pateman, Justice and Democracy. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. Str. 180. Dostupné z:
<http://www.nyu.edu/gsas/dept/politics/faculty/hardin/research/Subnational.pdf>
- HUDSON, Rex A. The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why? Federal Research Division – Library of Congress, 1999. Dostupné z:
http://www.loc.gov/rr/frd/pdf-files/Soc_Psych_of_Terrorism.pdf
- IBRAHIM, Saad Eddin. Anatomy of Egypt's Militant Islamic Groups: Methodological Note and Preliminary Findings. *International Journal of Middle East Studies* (online) 1980, 12. ISSN 0020-7438/80/040423-31. Dostupné z:
<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=3013216&fulltextType=RA&fileId=S0020743800031238>.
- MACLEOD, Arlene Elowe. Hegemonic Relations and Gender Resistance: The New Veiling as Accommodating Protest in Cairo. *The University of Chicago Press* 17 (3), 1992. Str. 533-557. Dostupné z:
http://www.eden.rutgers.edu/~spath/385/Readings/MacLeod%20-%20Hegemonic%20Relations%20&%20Gender%20Resistance_Veiling.pdf
- MOUSSALLI, Ahmad. Wahhabism, Salafism and Islamism: Who is the Enemy? *A Conflict Forum Monograph* 2005. Dostupné z:
<http://conflictsforum.org/briefings/Wahhabism-Salafism-and-Islamism.pdf>
- KRAMER, Martin. Coming to Terms: Fundamentalists or Islamists? *The Middle East Quarterly* (online). 2003, Dostupné z: <http://www.meforum.org/541/coming-to-terms-fundamentalist-or-islamists>

- RAY, R; KORTEWEG, A.C. Women's Movements in the Third World: Identity, Mobilization, and Authority. *Annual Review of Sociology* 25, 1999.
- SCOTT, J.W. Psychology and Idealistic Philosophy. *The Philosophical Review* 30 (2), 1921. Str. 170 – 177. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2179310>
- WALTZ, Susan. Islamists Appeal in Tunisia. *Journal of Middle East*. 1986 (online), 1986 40 (4). ISSN není. Dostupné z: <http://www.jiscjournalarchives.ac.uk/openurl.html?ref=proquest/1158/1158-1986-040-04-000005.pdf>
- Zeghal, Malika. Religion and Politics in Egypt: The Ulema of Al-Azhar, Radical Islam and The State /1982-94). *International Journal of Middle East Studies* (online).1999, 31 (3). ISSN 0020-7438/99. Dostupné z: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=3049608&fulltextType=RA&fileId=S0020743800055483>

Internetové zdroje

<http://www.answers.com/topic/legitimation-crisis#ixzz1t6xnV2Zh>

<http://www.all-about-psychology.com/dogmatism.html>

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/44640/authoritarianism>

<http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>

<http://www.idfa.nl/industry/tags/project.aspx?id=1bd741e6-48b8-4bff-aae7-6ce217447997>

Tabulky a grafy

- **Tabulka č. 1 -Str. 51.**
- **Tabulka č. 2 -Str. 52.**
- **Tabulka č. 3 - Str. 53**

Přílohy

Tabulka č. 1

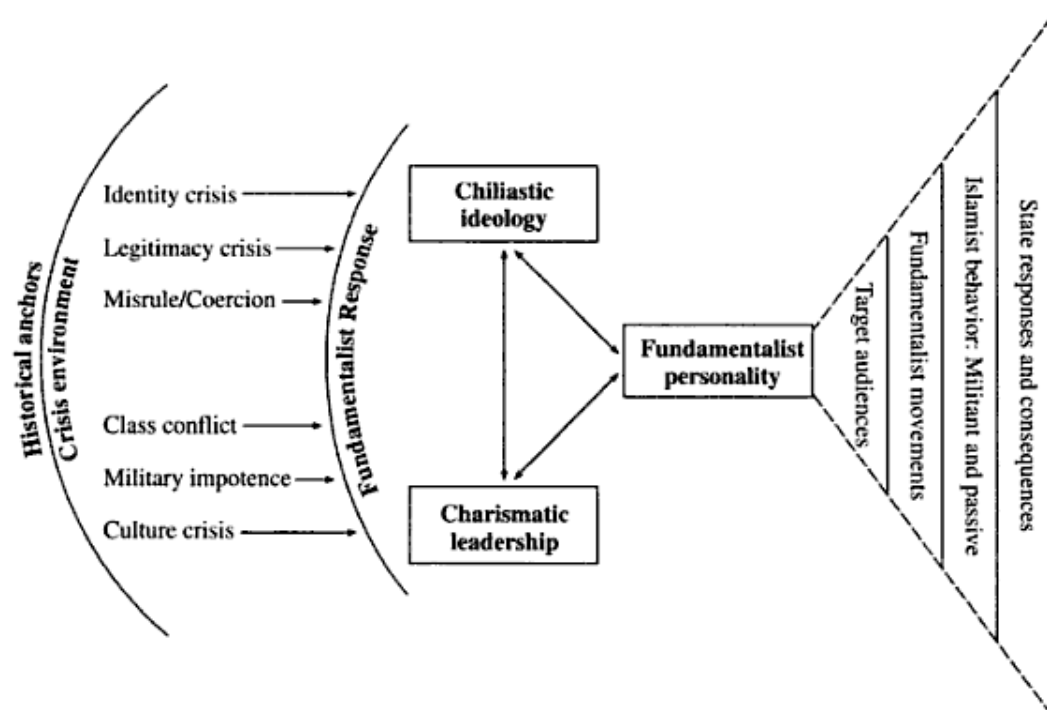
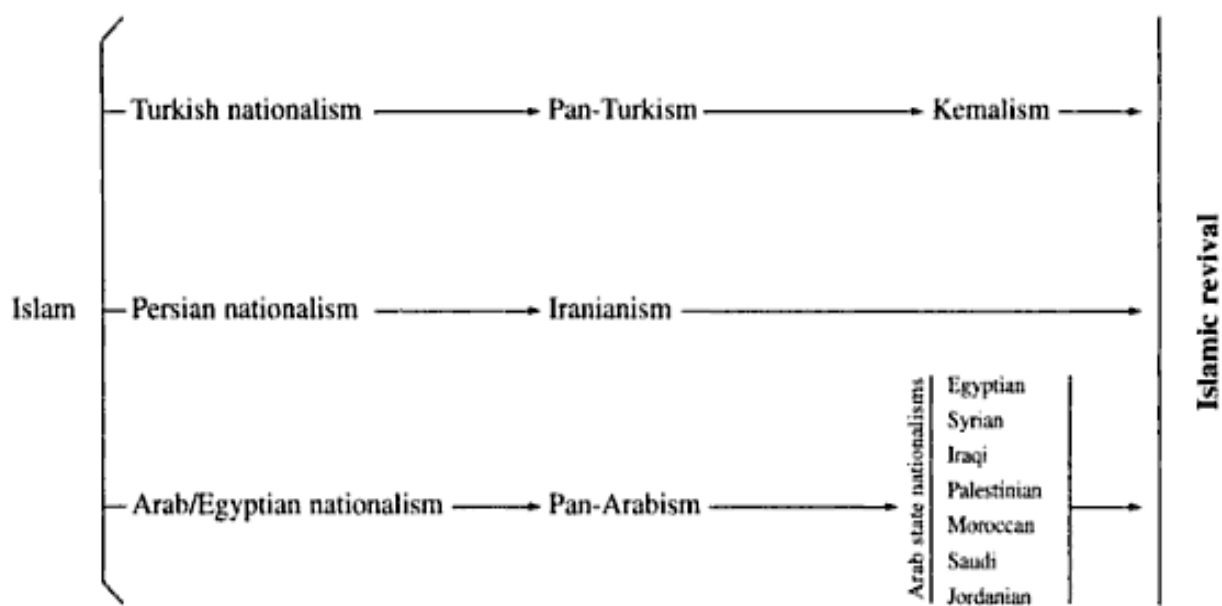

Fig. 1. Conceptual framework.

zdroj:

DEKMEJIAN, Hrair, R. Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 6.

Tabulka č. 2

zdroj:

DEKMEJIAN, Hrair, R. Islam in Revolution – fundamentalism in the Arab World. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 2. vydání 1995. Str. 25

Tabulka č. 3

Table 1
Structure of Income Distribution, 1972–1978

Country	Percent of income received by richest 5% of households	Percent of income received by richest 20% of households	Percent of income received by poorest 20% of households	Percent of income received by poorest 40% of households	Percent of pop. in absolute poverty using official exchange rates
Algeria	—	—	—	—	20 ^a
Egypt	21.0	49	5.2	13.9	21 ^a 25 ^b
Iraq	35.1	—	2.1	—	40 ^b
Morocco	20.0	—	4.0	12.0	38 ^a 45 ^b
Sudan	20.9	—	5.1	14.5	85 ^b
Tunisia	—	42	6.0	15.0	20 ^a 15 ^b

^a Urban

^b Rural

zdroj:

DEKMEJIAN, Hrair, R. Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 31.

Resumé

V mé bakalářské práci se zabývám, na základě dostupných studií zkoumajících islamistická hnutí, psychosociálním profilem islamisty. Na základě dostupných výzkumů se snažím určit veškeré socio-patologické, socio-ekonomické a psychologické jevy. V základu práce charakterizuji islamismus, a určuji prvky, přes které se charakterizuje. Zároveň určuji krizové prostředí arabské společnosti, a všechny jeho determinanty.

Dále se zabývám obecnými atributy vůdce a příslušníků skupiny podle dostupných výzkumů. Určuji a charakterizuji vlastnosti *muta'asiba*, kde poznatky podkládám dílem Dekmejian, neboť je jediný kdo definoval jeho archetypální determinanty. V předposlední kapitole rozebírám ženy v islamismu a důležitost blízkovýchodního feminismu. Na konci práce se zabývám Integrací muslimů v Evropě, kde určuji multikulturalistické politiky v Evropě.

Summary

In my bachelor thesis I deal with psycho-social profile of Islamist on the basis of available studies investigating the Islamist movement. I try to identify, based on available research, all the socio-pathological, socio-economic and psychological phenomenon. Basically I characterize Islamism, and determine the elements through which it's characterized. I also determine the environment crisis and all its determinants Arab society.

Another part deals with the general attributes of a leaders and members of the Islamist movements, according to available researches. I identify and describe properties of a *muta'asib* which I base it on the work of Dekmejian because he is the only one who defined the

archetypal determinants of the muta'asib. The charter afterwards deals with women in Islamist movement and the importance of middle eastern feminism. The end of thesis deals with Islamism in Europe which determines access integration and multiculturalists policies in Europe.